

Войтушенко Анастасія АндріївнаАспірант кафедри управління проектами, orcid.org/0000-0001-8532-3244

Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

**ПОНЯТТЯ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ**

***Анотація.** Проаналізовано поняття "креативність". Висвітлено основні психологічні умови, що сприяють розвитку креативності. Зроблено спробу систематизувати наявні знання щодо визначення понять «потенціал», «творчий потенціал», «креативність» і «креативний потенціал» з огляду проблеми необхідності формування поняття креативного потенціалу у сфері управління проектами. Досліджено та проаналізовано результати наукових досліджень поняття креативності та складових креативного потенціалу різних науковців і дослідників. Проведено порівняльний аналіз основних складових креативного потенціалу. Зазначено, що визначення поняття креативного потенціалу частково залежить від професійної сфери. Визначено поняття креативного потенціалу у сфері управління проектами.*

***Ключові слова:** потенціал; креативність; творчий потенціал; креативний потенціал; компетенція*

Постановка проблеми

Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку вимагає активізування підприємствами інноваційної діяльності. Навіть багатонаціональні компанії, які мають ресурси та матеріальні можливості намагаються створювати такі умови діяльності, щоб інновації зароджувались у внутрішньому середовищі компанії. Головним чинником, який впливає на інноваційну діяльність, стає персонал підприємства, креативні прояви якого сприяють підвищенню інноваційності. Проте, незважаючи на постійний інтерес науковців до проблеми креативності, залишаються питання, які потребують додаткового розгляду. До них належать: неточність методичних підходів до управління креативним потенціалом; відсутність показників, що характеризують креативний потенціал команди менеджерів підприємства і нечіткість факторів, які впливають на ефективність управління креативним потенціалом; високий рівень узагальнення стратегії формування і використання креативного потенціалу команди проекту підприємства; відсутність адекватної моделі управління креативним потенціалом підприємства тощо. Значною мірою ці проблеми виникають через те, що відсутнє єдине визначення поняття потенціалу та креативного потенціалу, зокрема в області управління проектами. Тому перед керівниками підприємств та науковцями постає проблема визначення сутності поняття креативного потенціалу команди проекту.

Мета статті

Метою дослідження є аналіз відомих наукових точок зору на поняття «потенціал», «творчий потенціал», «креативний потенціал» та визначення поняття «креативний потенціал» у сфері управління проектами.

Виклад основного матеріалу

Дослідження креативності проводилися вітчизняними (С. Медник, Д. Богоявленська, М. Гнатко, В. Дружинін, В. Козменко) та зарубіжними (Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Ф. Бардон, Д. Харрінгтон) вченими. На сьогодні вже є більше ста визначень креативності. Згідно з концепціями креативності Дж. Гілфорда (1969), Е. Торренса (1962), Д. Богоявленської (1983), креативність є загальною характеристикою особистості і впливає на творчу продуктивність незалежно від сфери прояву особистісної активності.

Дж. Гілфорд визначав, що «креативність – це процес дивергентного мислення». Він включав до структури креативності не тільки дивергентне мислення, але й конвергентне мислення, тобто логічне, послідовне односпрямоване мислення, що виявляється в процесі розв'язання завдань, які мають єдину правильну відповідь.

У своїх працях Гілфорд виокремлює шість параметрів креативності:

1. Здатність до знаходження і формулювання проблеми;
2. Здатність до генерування великої кількості ідей;

3. Гнучкість – здатність до продукування різноманітних ідей та думок;

4. Оригінальність – здатність відповідати на стимули нестандартно;

5. Здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі;

6. Здатність розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу та синтезу [1].

Отже, він виділив один із аспектів креативності – креативне мислення – один із видів мислення, що характеризується створенням суб'єктивно нового продукту та новоутвореннями в самій пізнавальній діяльності з його створення.

На думку П.Е. Торренса, креативність означає здатність "копати глибше, дивитися краще, виправляти помилки, розмовляти з кішкою, поринати в глибину, проходити крізь стіни, запалювати сонце, будувати замок на піску, вітати майбутнє" [2, с. 26].

П. Торренс виділяв такі параметри креативності:

1. Продуктивність (здатність до висунення великої кількості ідей);

2. Гнучкість (здатність висувати різноманітні ідеї, переходити від одного аспекта проблеми до іншого, використовувати різноманітні стратегії вирішення проблем);

3. Оригінальність (здатність до висунення ідей, які відрізняються від очевидних, банальних або давно усталених);

4. Деталізація (розроблення ідей) [3].

Тобто креативність за П.Е. Торренсом передбачає підвищену чутливість до визначення нових проблем, до дефіциту або протиріч знань, дій з визначення цих проблем, до пошуку їх рішень на основі висунення гіпотез, до перевірки і зміни гіпотез, до формулювання результату вирішення [4].

У психологічній науці, за словами Н.Ф. Шевченко, часто ототожнюють поняття «творчість» та «креативність», «творчі здібності» та «креативність», що мають багато спільних рис. У сучасному психологічному словнику креативність визначається як «здатність творити, здатність до творчих актів, що ведуть до нового, незвичайного бачення проблеми чи ситуації» [5]. Є.П. Ільїн під креативністю розуміє «здібність до творчості, перетворення інформації та відмова від стереотипних способів мислення» [6]. Е. Фромм інтерпретує креативність як вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, націленість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення власного досвіду. Таким чином, аналізуючи визначення поняття «креативність», вчені виокремлюють два аспекти: здатність до творчості та нове, нестандартне бачення проблеми [7].

Проте питання креативності, як вагомої професійної якості у менеджерів, почали

досліджувати нещодавно. Зокрема, проблема креативності у процесі управління та аспекти креативності менеджерів розглядаються у ряді концепцій професійного становлення особистості (С.Д. Бушуєв, Н.С. Бушуєва, Н.В. Савицька, А.К. Маркова, І.В. Волкова, О.М. Харцій, А.Г. Анацька).

У дослідженнях і публікаціях С.Д. Бушуєва креативність і інноваційній діяльності визначається як вміння генерувати і здійснювати нові рішення та задумки в інноваційному розвитку підприємств. Креативність забезпечується такими факторами:

1. Компетенцією інженерно-технічного персоналу;

2. Реінжинірингом продукції, що випускається;

3. Можливістю менеджерів з розвитку виробництва підготувати і реалізувати проект розвитку на основі ідей реінжинірингу продукції;

4. Стратегічного менеджменту і маркетингу при просуванні продукції на ринку;

5. Реалізацією системи управління якістю як стратегічного компонента процесу розвитку [8, с.738].

Вагома роль інформаційної креативності менеджерів відзначається А.Г. Анацькою [9]. Вона зауважує, що сучасні підприємства мають виражену необхідність у креативних менеджерах, які здатні до ефективних та оригінальних управлінських рішень, легко адаптуються до змін та швидко опановують нові технології.

О.М. Харцій зазначає, що креативність це здатність до конструктивного, нестандартного мислення та поведінки, усвідомлення і розвитку свого досвіду, який виявляється у швидкості, точності, гнучкості, оригінальності мислення, багатій уяві, схильності до високих естетичних цінностей, ступеня деталізації проблеми, що надає людині можливість, з одного боку, знаходити ефективні рішення і способи поведінки у нових ситуаціях, а з іншого боку, переборювати стереотипність мислення і поведінки у звичних ситуаціях, створювати у неї нові, оригінальні рішення [10].

Тереза Амабайл виділяє три основні складові креативності: компетентності (знання і уміння, які має працівник у сфері своєї діяльності), уміння творчо мислити (визначає еластичність і винахідливість у пошуках вирішення проблеми) і мотивування (внутрішня зацікавленість щодо неординарного розв'язання задачі). Компетентність і творче мислення – стратегічна сировина особистості, а від мотивування залежить використання цієї сировини. Як зазначає Амабайл, особистість може відрізнитися всебічними знаннями і уміннями, знаходити нові підходи щодо вирішення ситуації, проте, якщо у неї відсутня мотивація до виконання конкретної роботи, вона нічого не робитиме [11].

Едвард де Боні наголошує, що креативність – це не природний талант, а радше навик, якому можна навчитись. Науковець зазначає, що для досягнення креативності необхідно зазіхнути на усталені твердження та правила [12].

На переконання А. Г. Маслоу, креативність – це творча спрямованість, генетично властива усім, але більшістю вона втрачається під впливом навколишнього середовища [13;14]. За А.Г. Маслоу креативність включає в себе: відкрите відображення своїх почуттів, самоактуалізацію особистості.

Аналіз наукових досягнень і власні дослідження автора свідчать, що поняття креативного потенціалу є специфічним для різних сфер діяльності, водночас має і загальні характеристики. Для визначення основних спільних складових креативного потенціалу складена таблиця.

Отже, виходячи з таблиці, можна сказати що, загальним у характеристиці поняття креативного потенціалу є такі складові:

1. Оригінальність (незвичайність способу вирішення проблеми);
2. Продуктивність (здатність породжувати велику кількість ідей);
3. Гнучкість (здатність до продукування різноманітних ідей та думок);
4. Компетенція;
5. Мотивація.

З урахуванням викладеного можна сказати, що у сфері управління проектами креативний потенціал складається із взаємопов'язаних компонентів і включає в себе: здатність продукувати велику кількість ідей, здатність до вдосконалення та розвитку ідей, здатність до аналізу та розв'язання проблем, внутрішню мотивацію менеджера та його професійну компетенцію, а також компетентності (знання і уміння, які має менеджер у сфері своєї діяльності).

Таблиця – Порівняння складових креативного потенціалу

Дж. Гілфорд	П.Торренс	С.Д.Бушув	Є.П. Ільїн	Е. Фромм	Тереза Амабайл	О.М. Харчій
Знаходження і формулювання проблеми	Розроблення нових ідей	Компетенція інженерно-технічного персоналу	Здібність до творчості	Вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях	Компетентності	Нестандартне мислення та поведінка
Велика кількість ідей	Велика кількість ідей	Велика кількість ідей реінжинірингу продукції	Перетворення інформації	Націленість на відкриття нового	Творче мислення	Розвиток власного досвіду
Гнучкість	Гнучкість	Реінжиніринг продукції	Відмова від стереотипних способів мислення	Здатність до глибокого усвідомлення власного досвіду	Внутрішня мотивація	Швидкість, точність, гнучкість
Оригінальність	Оригінальність	Стратегічний менеджмент і маркетинг				Оригінальності мислення
Здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі		Реалізація системи управління якістю				Схильності до високих естетичних цінностей
Здатність розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу та синтезу						Деталізація проблеми

Висновки

На підставі вищезазначеного можна зазначити, що креативний потенціал посідає вагомe місце в загальній структурі важливих якостей для професійного розвитку в усіх сферах роботи. Тобто наразі багато уваги приділяють опису понять “потенціал”, “креативність” та “креативний

потенціал”, дослідженню складових цих понять, але більшість наукових праць, які присвячені креативності, розглядають проблеми креативного потенціалу з позиції психології, а не менеджменту та управління проектами. Отже, перспективою для подальших досліджень є вивчення методів розвитку креативного потенціалу та компетенцій менеджерів.

Список літератури

1. Одарённые дети; [пер. с англ.] / Общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слуцкого. – М.: Прогресс, 1991. – 376 с
2. Савенков А.И. Основные подходы к разработке концепции одарённости // Педагогика. – М., 1998. – № 3. – С. 24-29.
3. Мала Н.Т. Креативність як складова ефективного управління / Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка», 2011. – С. 18-23
4. Stain B.S. Memory and Creativity // Handbook of Creativity. – Ed. of J.A. Glover and other. – Plenum Press, N.Y. and London, 1988.
5. Особливості розвитку креативності у майбутніх менеджерів [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Московченко Анжеліка Анатоліївна ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2016. – 20 с. : рис.
6. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 434 с.
7. Канн С.Ю. Изучение взаимосвязи креативности общения и креативности мышления студентов: автореф. дис. канд. психол. наук. 19.00.01. «Общая психология, история психологии» / С.Ю. Канн. – Рязань, 1997. – 22 с.
8. Бушуев С.Д. Креативные технологии управления проектами и программами: монографія / С.Д. Бушуев. – К.: «Саммит книга», 2010. – 768 с.
9. Анацкая А.Г. Развитие креативности в сфере применения информационных технологий при обучении информатике студентов-будущих менеджеров: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. «Теория и методика обучения и воспитания» / А.Г. Анацкая. – Омск, 2013. – 24 с.
10. Харцій О.М. Розвиток креативного потенціалу у майбутніх менеджерів організації: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.10. «Організаційна психологія, економічна психологія» / О.М. Харцій. – К., 2008. – 22 с
11. Креативное мышление в бизнесе : [пер. с англ.] / [Амабайл Тереза М., Друкер Питер Ф., У Чан Ким и др.]. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 227с. – (Серия "Классика Harvard Business Review").
12. Зінкевич Д.К. Сутність креативного менеджменту і його місце в системі управління машинобудівним підприємством / Д.К. Зінкевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 182–187
13. Поклад І. М. Креативність у концепції А. Г. Маслоу / І. М. Поклад // Новый акрополь. Культурная ассоциация [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.newacropolis.org.ua/theses/06bab896-67f7-4432-ac05-428f3b62a47f>
14. Войтушенко А.А. Концептуальна модель випуску інноваційного продукту, що базується на креативному потенціалі команди проекту [Текст] / А.А. Войтушенко // Управління розвитком складних систем. – 2018. – № 33. – С. 31 – 36.

Стаття надійшла до редколегії 31.01.2019

Войтушенко Анастасія Андреевна

Аспирант кафедри управління проектами, orcid.org/0000-0001-8532-3244

Київський національний університет будівництва та архітектури, Київ

ПОНЯТИЕ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦИАЛА В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТАМИ

Аннотация. Проанализировано понятие "креативность". Освещены основные психологические условия, способствующие развитию креативности. Сделана попытка систематизировать существующие знания относительно определения понятий «потенциал», «творческий потенциал», «креативность» и «креативный потенциал» в свете проблемы необходимости формирования понятия креативного потенциала в области управления проектами. Исследованы и проанализированы результаты научных исследований понятия креативности и составляющих креативного потенциала различных ученых и исследователей. Проведен сравнительный анализ основных составляющих креативного потенциала. Указано, что определение понятия креативного потенциала частично зависит от профессиональной сферы. Определено понятие креативного потенциала в области управления проектами.

Ключевые слова: потенциал; креативность; творческий потенциал; креативный потенциал; компетенция

Voitushenko Anastasiia

Postgraduate of chair of Project Management, orcid.org/0000-0001-8532-3244

Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv

CONCEPT OF CREATIVE POTENTIAL IN THE FIELD OF PROJECT MANAGEMENT

Abstract. The article analyzes the concept of "creativity". The main psychological conditions that promote the development of creativity are highlighted. The author of the article tries to systematize the existing knowledge regarding the definition of the concepts of "potential", "creative potential", "creativity" and "creative potential" in light of the problem of the need to formulate

the concept of creative potential in the field of project management. The results of scientific researches of the concept of creativity and components of creative potential of different scholars and researchers are researched and analyzed. A comparative analysis of the main components of the creative potential has been carried out. It is noted that the definition of the concept of creative potential partly depends on the professional sphere. The concept of creative potential in the field of project management is defined.

Key words: *potential; creativity; creative potential; competence*

References

1. *Gifted children.* (1991). Tot. ed. G.V. Burmenskoy, V.M. Slutsky. [trans. from English]. Moscow: Progress, 376.
2. Savenkov, A.I. (1998). *The main approaches to the development of the concept of giftedness.* Pedagogy, 3, 24-29.
3. Mala, N.T. (2011). *Creativity as a component of effective management.* Electronic Scientific Archive of the Scientific and Technical Library of the National University "Lviv Polytechnic", 18-23.
4. Stain, B.S. (1988). *Memory and Creativity. Handbook of Creativity.* Ed. of J.A. Glover and other. N.Y. and London: Plenum Press.
5. *Moskovchenko, Anzhelika Anatolievna.* (2016). *Features of development of creativity in future managers [Text]: author's abstract. dis ... Candidate psychologist Sciences: 19.00.07.* Kharkiv nats ped University of them. G.S. Skovoroda, Kharkiv, 20.
6. Ilyin, E.P. (2009). *Psychology of creativity, creativity, giftedness.* SPb.: Peter, 434.
7. Kann, S.Y. (1997). *Studying the relationship between the creativity of communication and the creativity of students' thinking: author. dis. Cand. psychol. sciences. 19.00.01.* "General psychology, history of psychology". Cannes. – Ryazan, 22.
8. *Bushuyev, S.D.* (2010). *Creative technologies of project and program management: monograph.* K.: Summit Book, 768.
9. *Anatskaya, A.G.* (2013). *Development of creativity in the application of information technology in teaching computer science to students-future managers: author. dis ... cand. ped. Sciences: 13.00.02.* "Theory and methods of training and education". Omsk, 24.
10. *Khartsiy, E.N.* (2008). *Development of creative potential at the future managers of the organization: author's abstract Dis .cand. psychologist Sciences: 19.00.10.* "Organizational psychology, economic psychology". K., 22
11. *Amabile, Teresa M., Drucker, Peter F., U, Chan Kim, etc.* (2006). *Creative thinking in business: [trans. from English].* M.: Alpina Business Books, 227.
12. *Zinkevych, D.K.* 2009). *The essence of creative management and its place in the management system of machine-building enterprise.* NU "L'vivs'ka Politehnika", 19,2, 182-187.
13. *Poklad, I.M.* *Creativity in the concept of A.G. Maslow / I.M. Location // New acropolis.* Cultural Association [Electronic resource]. Access mode :<http://www.newacropolis.org.ua/theses/06bab896-67f7-4432-ac05-428f3b62a47f>
14. *Voitushenko, Anastasiia.* (2018). *Conceptual model for the production of innovative products based on the creative potential of the commands of project.* Management of Development of Complex Systems, 33, 31–36 [in Ukrainian].

Посилання на публікацію

- APA *Voitushenko, Anastasiia,* (2019). *Concept of creative potential in the field of project management.* Management of Development of Complex Systems, 37, 13 – 17 [in Ukrainain], [dx.doi.org\10.6084/m9.figshare.9783152](https://doi.org/10.6084/m9.figshare.9783152).
- ДСТУ *Войтушенко А.А.* *Поняття креативного потенціалу у сфері управління проектами [Текст] / А.А. Войтушенко // Управління розвитком складних систем. – 2019. – №37. – С. 13 – 17, dx.doi.org\10.6084/m9.figshare.9783152.*